

Regeringskansliet

Promemoria

2017-05-24
S2017/03211/SF

Socialdepartementet

Förslag om införande av tre fjärdedels nivå för
närståendepenning

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Författningsförslag	4
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	4
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård	5
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshets- försäkring	6
3. Bakgrund	7
4. Förslag	8
4.1 Närståendepenning på tre fjärdedels nivå.....	8
4.2 Rätt till förkortad arbetstid vid tre fjärdedels närståendepenning.....	8
4.3 Överhoppningsbar tid vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäkringen	9
5. Konsekvenser av förslagen	10
5.1 Administrativa och ekonomiska konsekvenser.....	10
5.2 Konsekvenser för de försäkrade	11
6. Författningskommentar	11
6.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	11
6.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård	11
6.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshets- försäkring.....	12

1. Sammanfattning

Denna promemoria har utarbetats av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från Socialdepartementet. I promemorian föreslås att närståendepenning ska kunna beviljas på tre fjärdedels förmånsnivå. I promemorian föreslås också rätt till förkortad arbetstid vid tre fjärdedels närståendepenning. Förslaget överensstämmer i stort med det regelförenklingsförslag som Försäkringskassan föreslog i Antikrångelkatalogen för 2012 (dnr 84150-2011). Dessutom föreslås att även tid med mindre än hel närståendepenning ska vara överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäringen. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2. Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 47 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

47 kap.

11 §

Närståendepenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel närståendepenning lämnas för dag när en vårdare helt avstått från förvärvsarbete.

2. *Halv närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.*

3. *En fjärdedels närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst tre fjärdedelar av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.*

2. *Tre fjärdedels närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst en fjärdedel av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.*

3. *Halv närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst hälften av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.*

4. *En fjärdedels närståendepenning lämnas för dag när en vårdare förvärvsarbetat högst tre fjärdedelar av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

En arbetstagare har rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppbär hel närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken och till förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppbär halv eller fjärdedels ersättning.

En arbetstagare har rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppbär hel närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken och till förkortning av arbetstiden *till en fjärdedel*, till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppbär *tre fjärdedels*, halv eller *en fjärdedel* ersättning.

Under den tid då en arbetstagare skulle ha haft rätt till ersättning enligt nyssnämnda kapitel, om han eller hon inte omfattats av bestämmelserna i 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken, har arbetstagaren rätt till ledighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2010:1241.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

När ramtid ska bestämmas räknas inte den tid då den sökande varit förhindrad att arbeta på grund av

1. styrkt sjukdom,
2. vård av eget barn som inte har fyllt 2 år eller vård av adoptivbarn i 2 år efter barnets ankomst i familjen,
3. vård av närstående när *hel* närståendepenning lämnas enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken, eller
3. vård av närstående när närståendepenning lämnas enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken, eller
4. uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i ett sådant hem som avses i 6 kap. 6 § första och tredje styckena socialtjänstlagen (2001:453) samt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, om uppdraget, på socialnämndens begäran, varit av sådan omfattning att den sökande varit tvungen att helt avstå från förvärsarbete och mottagandet inte bedrivits yrkesmässigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

3. Bakgrund

Reglerna om närståendepenning innebär att en försäkrad som vårdar en närstående som är svårt sjuk har rätt till närståendepenning för tid då han eller hon avstår från förvärvsarbete i samband med vården (47 kap. SFB). Närståendepenning kan beviljas som hel, halv eller fjärdedels förmånsnivå. Till skillnad från andra dagersättningar kan närståendepenning inte lämnas med en omfattning av tre fjärdedelar.

I förarbetena till lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård angavs att ersättningen borde ha samma nivåer som gällde för föräldrapenningförmånerna inom föräldraförsäkringen (prop. 1987/88:176 s. 101). Vid den tidpunkten var förmånsnivåerna för föräldrapenningförmånerna hel, halv eller fjärdedels dagersättning. Sedan 1997 har föräldraförsäkringen dock även förmånsnivån tre fjärdedels ersättning.

I och med ikraftträdandet av socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, i januari 2011 överfördes vissa av bestämmelserna i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård till 47 kap. SFB. I samband med detta ändrades även namnet på författningen till lag om ledighet för närståendevård. I 20 § lagen om ledighet för närståendevård regleras att en arbetstagare har rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppbär hel närståendepenning enligt 47 kap. SFB samt förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppbär halv eller fjärdedels ersättning.

I en skrivelse från Försäkringskassan med förslag om regelförenklingar (dnr 84150-2011) konstaterar myndigheten att de individer som ansöker om närståendepenning ofta befinner sig i en svår livssituation. Försäkringskassan anser att det är mycket angeläget att närstående har möjlighet att vara tillsammans med den sjuke i en sådan situation som ett svårt sjukdomstillstånd innebär. Med anledning av detta anser Försäkringskassan att det är särskilt angeläget att regelverket ger förutsättningar att tillgodose den försäkrades behov av stöd i denna situation. Därför föreslår Försäkringskassan att närståendepenning ska kunna lämnas på tre fjärdedels nivå. Försäkringskassan bedömer att förslaget skulle bidra till att socialförsäkringen uppfattas som mer rättvis, eftersom nivåerna i närståendepenning anpassas till de nivåer som redan finns i de flesta andra dagersättningsförmånerna. Försäkringskassan anser vidare att det blir logiskt om närståendepenning även kan lämnas med en omfattning på tre fjärdedelar, eftersom den redan i dag kan läm-

nas med en fjärdedel. Försäkringskassan bedömer dessutom att den föreslagna ändringen skulle kunna göra det möjligt för flera personer att få ersättning för inkomstbortfallet på grund av vård av en anhörig. Detta i sin tur skulle kunna underlätta för flera personer att dela på vården av den svårt sjuke.

4. Förslag

4.1 Närståendepenning på tre fjärdedels nivå

Arbetsgruppens förslag: Närståendepenning ska kunna lämnas på tre fjärdedels förmånsnivå för dag när en vårdare förvärvat arbetat högst en fjärdedel av den tid han eller hon annars skulle ha arbetat. Bestämmelsen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för arbetsgruppens förslag: I likhet med Försäkringskassan anser arbetsgruppen att det är angeläget att närstående har möjlighet att vara tillsammans i den ansträngda situation som ett svårt sjukdomstillstånd innebär. Arbetsgruppen gör också bedömningen att nivåerna på närståendepenningen bör anpassas till de nivåer som redan finns i de flesta andra dag ersättningsförmåner. När närståendepenning infördes gjordes bedömningen att ersättningen borde ha samma nivåer som gällde för föräldrapenningförmånerna (prop. 1987/88:176 s. 101), som vid den tidpunkten var hel, halv eller fjärdedels dag ersättning. Sedan dess har i föräldraförsäkringen dock även införts förmånsnivån tre fjärdedels ersättning, varför det även nu föreslås att närståendepenning ska kunna lämnas med tre fjärdedels nivå.

4.2 Rätt till förkortad arbetstid vid tre fjärdedels närståendepenning

Arbetsgruppens förslag: En arbetstagare ska ha rätt till förkortning av sin arbetstid till en fjärdedel under tid då han eller hon uppbär tre fjärdedels närståendepenning enligt 47 kap. SFB. Bestämmelsen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för arbetsgruppens förslag: I 20 § lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård regleras att en arbetstagare har rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppbär hel närståendepenning enligt 47 kap. SFB samt förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppbär halv eller fjärdedels ersättning. Eftersom ett införande av tre fjärdedels närståendepenning föreslås, läggs även ett förslag om att en arbetstagare ska ha rätt till förkortning av arbets-

tiden till en fjärdedel under tid då han eller hon uppbär tre fjärdedels närståendepenning enligt 47 kap. SFB.

4.3 Överhoppningsbar tid vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäkringen

Arbetsgruppens förslag: Tid med mindre än hel närståendepenning ska vara överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäkringen. Bestämmelsen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för arbetsgruppens förslag: Enligt 16 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, krävs att hel närståendepenning lämnas för att månaden ska räknas som överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden för arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen. För att närståendepenningen ska kunna tillgodoräknas vid fastställande av normalarbetstiden måste månaden innehålla förvärvsarbete i en sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor (23 b § lagen om arbetslöshetsförsäkring). Ett arbetsvillkor kan uppfyllas genom förvärvsarbete i minst 6 månader med utfört arbete under minst 80 timmar per kalendermånad, eller genom förvärvsarbete i minst 480 timmar under en sammanhängande tid av 6 kalendermånader med utfört arbete under minst 50 timmar under var och en av dessa månader (12 § lagen om arbetslöshetsförsäkring). En person som under en månad får närståendepenning på tre fjärdedels nivå hinner sannolikt inte arbeta i den omfattningen. Detta leder till att närståendepenningen inte kan tillgodoräknas men att månaden ändå ska ingå i ramtiden eftersom den inte är överhoppningsbar. En månad utan tillgodoräkningsbar tid, i form av arbete eller andra förmåner, har en negativ påverkan på arbetslöshetsersättningens storlek. En längre sammanhängande period med tre fjärdedels närståendepenning skulle dessutom kunna få till följd att personen inte uppfyller ett arbetsvillkor. Det finns därför anledning att göra även tid med mindre än hel närståendepenning överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäkringen. När hel närståendepenning gjordes överhoppningsbar ansågs att en regel som omfattade även närståendepenning på mindre än heltid skulle skapa tillämpningsproblem i och med att en person då skulle kunna arbeta upp till 75 procent av heltid vid sidan av vården av den närstående (prop. 1999/2000:139 s. 65). Därefter har det dock tillkommit en bestämmelse i 15 a § lagen om arbetslöshetsförsäkring som innebär att en månad som innehåller förvärvsarbete i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor inte är överhoppningsbar. Några tillämpningsproblem av det slag som tidigare befarades bör därför inte upp-

stå. Arbetsgruppen föreslår mot denna bakgrund att även tid med mindre än hel närståendepenning ska räknas som överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden i arbetslöshetsförsäkringen. Förslaget överensstämmer med vad som gäller för sjukpenning och föräldrapenning vid bestämmandet av ramtiden. Bestämmelsen bör träda i kraft samtidigt som de övriga förslagen i promemorian.

5. Konsekvenser av förslagen

5.1 Administrativa och ekonomiska konsekvenser

Om förslaget om införande av tre fjärdedels närståendepenning i 47 kap. SFB genomförs, bedöms försäkringskostnaderna endast påverkas marginellt. Försäkringskassan bedömer att förslaget medför en ökad försäkringskostnad på 1-2 miljoner kronor. De tillkommande försäkringskostnaderna bedöms kunna rymmas inom ramarna för anslaget. Liksom Försäkringskassan gör arbetsgruppen bedömningen att förslaget inte förväntas medföra något administrativt merarbete för Försäkringskassan. Kostnaderna för utveckling av myndighetens IT-system beräknas av Försäkringskassan till 1–2 miljoner kronor. Arbetsgruppen bedömer att dessa kostnader ska finansieras inom befintliga ramar för myndighetens förvaltningsanslag. Vidare bedöms förslagen i denna promemoria inte medföra någon nämnvärd ökning av antalet omprövningar för Försäkringskassan eller av inkommande mål till de allmänna förvaltningsdomstolarna. När det gäller förslaget om ändring av lagen om ledighet för närståendevård, så att en arbetstagare även har rätt till förkortning av arbetstiden till en fjärdedel under tid då han eller hon uppbär tre fjärdedels närståendepenning enligt 47 kap. SFB, bedöms det endast påverka arbetsgivare i en mycket begränsad omfattning. Vissa försäkrade som idag uppbär halv närståendepenning kommer med förslaget att kunna beviljas tre fjärdedels närståendepenning, under förutsättningen att man vårdar en svårt sjuk närstående tre fjärdedelar av arbetstiden. I ett sådant fall har den försäkrade rätt till en förkortning av arbetstiden med tre fjärdedelar. Å andra sidan innebär förslaget att vissa som idag uppbär hel närståendepenning, och därmed har rätt till full ledighet, kommer att beviljas tre fjärdedels närståendepenning och därmed kunna arbeta en fjärdedel av arbetstiden. Mot bakgrund av att detta samt att närståendepenning under 2016 endast utbetalades i genomsnittsnitt 12 dagar för kvinnor och 13 dagar för män bedöms arbetsgivare endast påverkas marginellt.

5.2 Konsekvenser för de försäkrade

I 20 § lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård, regleras att en arbetstagare har rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppstår hel närståendepenning enligt 47 kap. SFB samt förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppstår halv eller fjärdedels ersättning. Eftersom det nu föreslås tre fjärdedels närståendepenning i 47 kap. SFB, föreslås även att en arbetstagare ska ha rätt till förkortning av arbetstiden till en fjärdedel enligt lagen om ersättning och ledighet för närståendevård under tid då han eller hon uppstår tre fjärdedels närståendepenning. För de försäkrade innebär förslaget en ökad trygghet.

Förslaget om ändring i lagen om arbetslöshetsförsäkring innebär att en månad med tre fjärdedels närståendepenning i normalfallet kommer att bli överhoppningsbar. En sådan månad får därmed inte en negativ påverkan på vare sig möjligheten till arbetslöshetsersättning eller ersättningens storlek.

6. Författningskommentar

6.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

47 kap.

11 §

I paragrafen införs en *ny punkt 2* som innebär att tre fjärdedels närståendepenning kan lämnas till en vårdare som avstår från förvärvsarbete till tre fjärdedelar för att vårda den som är svårt sjuk. I och med detta blir det möjligt att lämna närståendepenning på fyra nivåer, som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ersättning till den vårdare som avstår från förvärvsarbete i motsvarande mån.

Införandet av den nya punkten 2 föranleder att den tidigare punkten 2 respektive punkten 3 i stället kommer att utgöras av punkt 3 respektive punkt 4. Ingen ändring i sak är avsedd.

6.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård

20 §

En ändring görs i paragrafens *första stycke*. Ändringen innebär att det blir möjligt för en arbetstagare att förkorta sin arbetstid till en fjärdedel under tid som han eller hon får tre fjärdedels närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken. Sedan tidigare är det möjligt för en arbetstagare att för-

korta sin arbetstid till hälften, tre fjärdedelar eller helt under förutsättning att arbetstagaren uppbär närståendepenning i motsvarande mån som han eller hon avstår från förvärvsarbete.

6.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

16 §

En ändring görs i *punkten 3*. Ändringen innebär att även tid med mindre än hel närståendepenning ska vara överhoppningsbar vid bestämmandet av ramtiden.